

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica XV (2013)

Sprawozdanie z konferencji naukowej: „Źródła kultury materialnej w badaniach historycznych (od czasów nowożytnych do współczesności). Charakterystyka i interpretacja”. Maniowy, 10–12 czerwca 2013 roku

Źródło historyczne stanowi podstawę pracy historyka, dlatego też poszerzanie i pogłębianie umiejętności źródłoznawczych jest nieodłącznym elementem rozwoju każdego historyka. Właśnie taki cel – kształcenie i rozwój umiejętności oraz wymiana doświadczeń, przyświecał organizatorom V Źródłoznawczej Konferencji Naukowej, która odbyła się w dniach 10–12 czerwca 2013 roku, tradycyjnie już nad Jeziorem Czorsztyńskim. W tym roku poświęcona była w całości badaniu źródeł kultury materialnej. Zorganizowana została przez Katedrę Historii XIX wieku Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. Wzięli w niej udział przede wszystkim pracownicy Instytutu Historii UP, zaproszeni goście z innych uczelni oraz instytucji, m.in. z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Archiwum Narodowego w Krakowie czy Muzeum Armii Krajowej w Krakowie, a także doktoranci Uniwersytetu Pedagogicznego.

Otwarcia konferencji dokonał inicjator i pomysłodawca idei źródłoznawczych konferencji prof. Kazimierz Karolczak, podkreślając, iż w pracy historyka najważniejsza jest umiejętność właściwego zrozumienia badanego źródła, i to źródła różnego typu. Nie tylko tak tradycyjnego jak prasa czy korespondencja, ale również bardziej zróżnicowanego i nieoczywistego, jak tablice pamiątkowe, groby, samochody czy nawet elementy garderoby, również stanowiące widomy ślad działalności człowieka, a więc wymagające właściwego odczytania i zrozumienia ich znaczenia.

Zakres chronologiczny zgłoszonych wystąpień obejmował okres między epoką nowożytną a czasami współczesnymi, dzięki czemu analizowane źródła były niezwykle różnorodne i bogate w swej treści – począwszy od szlacheckich wypraw ślubnych, poprzez konstrukcje pojazdów mechanicznych II RP, aż po elementy kultury materialnej PRL. Pierwszego dnia obrad uczestnicy wysłuchali dziesięciu referatów, a spośród prelegentów jako pierwsza zabrała głos dr Agnieszka Słaby, która przedstawiła referat pt. *Staropolski ogród w wymiarze społeczno-historycznym. Kultura materialna w świetle inwentarzy i listów*. Następnie swoje wystąpienie

pt. *Przedmioty legowane na rzecz instytucji kościelnych w inwentarzach i testamentach siedemnastowiecznych mieszczan* zaprezentował dr Marcin Gadocha. Dr Urszula Kicińska w swoim referacie omówiła *Legaty pobożne duchownych na podstawie testamentów*, a dr Anna Penkala *Kazjatki w typie wamsa i negliże nadmarszczone. Elementy francuskiej mody w szlacheckich wyprawach ślubnych pierwszej połowy XVIII wieku*.

Po krótkiej przerwie swoje referaty zaprezentowali kolejni uczestnicy konferencji. Wystąpienie mgr Moniki Andrasz-Mrożek (Archiwum Narodowe w Krakowie) pt. *Nieoczywiste archiwalia, czyli curiosa w archiwach*, nieoczekiwanie wywołało spore poruszenie wśród uczestników konferencji, jako że dowiedzieli się oni, iż w archiwum prócz tzw. zwykłych dokumentów można znaleźć tak oryginalne, a i niespodziewane archiwalia, jak fragmenty tkanin, elementy roślin czy nawet włosy. W związku z tym tylko od doświadczenia badacza zależy, w jaki sposób mogą one zostać wykorzystane w pracy naukowej. Wystąpienia kolejnych uczestników oscylowały głównie wokół historii wieku XIX – mgr Jakub Łukasiński omówił *Dziewiętnastowieczne sprzęty i narzędzia lekarsko-chirurgiczne*, natomiast mgr Katarzyna Śleziak *Dziewiętnastowieczne tablice pamiątkowe w Żywcu*. Dr Iwona Kawalla przedstawiła referat pt. *Dzieje Placu Szczepańskiego w XIX i XX wieku na podstawie źródeł kultury materialnej*, a dr Konrad Meus wygłosił referat pt. *Źródła kultury materialnej w badaniach nad historią społeczno-gospodarczą Galicji*. W pierwszym dniu obrad głos zabrał także prof. Kazimierz Karolczak który przedstawił referat pt. *Źródła kultury materialnej w badaniach genealogicznych*.

Po zaprezentowaniu wszystkich zaplanowanych pierwszego dnia referatów rozgorzała dyskusja, w którą włączyli się wszyscy uczestnicy obrad. W jej trakcie dr Konrad Meus zwrócił szczególną uwagę na wartość źródeł kultury materialnej, które bardzo często stanowią doskonałe uzupełnienie wiedzy historyka, zwłaszcza w badaniach nad historią społeczno-gospodarczą. Ponadto mogą być wykorzystywane także w badaniach genealogicznych – co wcześniej swoim wystąpieniem udowodnił prof. Kazimierz Karolczak, który szerzej wypowiedział się w tej kwestii. Dr Marcin Gadocha zaznaczył, że tego typu źródła wymagają od historyka wiedzy i umiejętności, by w sposób właściwy i umiejętny wykorzystał je w pracy badawczej.

Drugiego dnia obrad miał miejsce nieodłączny element każdej z dotychczasowych konferencji, czyli tzw. Colloquia Historica, prowadzone przez doświadczonych specjalistów w danej dziedzinie. W tym roku swoją wiedzą i doświadczeniem z uczestnikami podzielił się Jacek Salwiński, zastępca dyrektora ds. naukowych Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Poprowadził on niezwykle interesujące warsztaty pt. *Obiekt muzealny jako źródło do badań historycznych. Wokół praktyki i celów muzeum miejskiego w Polsce*. W ich trakcie zwrócił przede wszystkim uwagę na zagadnienia terminologiczne oraz funkcje, jakie spełniają w dzisiejszej rzeczywistości muzea. Omówił sposób ewidencjonowania i opracowywania muzealiów oraz przedstawił, jak zmienia się komunikacja między zwiedzającym a obiektem – z tradycyjnej pasywnej (widz ogląda statyczny obiekt), na rzecz nowoczesnej, bardziej

aktywnej (widz wchodzi w interakcję z obiektem). Jako przykład posłużyły dwie nowe ekspozycje w Muzeum Historycznym: Fabryka Schindlera oraz podziemia Rynku krakowskiego.

Wystąpienie eksperta wywołało ciekawą pod względem merytorycznym dyskusję, zwłaszcza że wśród zaproszonych uczestników był także inny muzealnik – Artur Jachna (Muzeum Armii Krajowej w Krakowie). Podzielił się on swoimi spostrzeżeniami na temat funkcjonowania współczesnych muzeów i ich coraz szerszej roli dydaktyczno-edukacyjnej. W trakcie debaty zastanawiano się także nad problemami i wyzwaniem, z jakimi muszą mierzyć się współczesne muzea. Artur Jachna podkreślił, iż obecnie – w dobie informatyzacji i wszechobecnych multimediiów – muzea usiłują dostosować się do tej nowej rzeczywistości oraz nowego odbiorcy. Dyskutanci zauważyli, iż wymaga to jednak wiele wysiłku, nakładów finansowych oraz zmiany dotychczasowego sposobu prezentowania zgromadzonych zbiorów. Dyskutanci odnieśli się również do idei muzeów wirtualnych, muzeów funkcjonujących tylko w sieci online lub muzeów organizowanych stacjonarnie, ale bez oryginalnego obiektu, tylko z jego wizualizacją.

W trzecim i ostatnim dniu konferencji powrócono do części referatowej, w której wyniki swych przemyśleń zaprezentowało kolejnych siedmiu prelegentów, wśród których była dr Anna Jakimiszyn (UJ), omawiająca znaczenie żydowskich sygnetów drukarskich. Wystąpienie dr. Huberta Chudzio pt. *Groby wojenne jako źródło kultury materialnej* dowiodło, iż cmentarze, groby (nie tylko wojenne), obudowane elementami dokumentacyjnymi oraz architektonicznymi stanowią doskonałe źródło wiedzy historycznej. Kolejny uczestnik, dr Mariusz Majewski, przedstawił referat pt. *Kilka uwag o próbach konstruowania pojazdów mechanicznych – przyczynek do historii rozwoju kultury materialnej II Rzeczypospolitej*, a mgr Artur Jachna omówił *Oryginalne artefakty w zrekonstruowanej przestrzeni. Wybrane źródła kultury materialnej na ekspozycjach Muzeum AK*.

W dalszej części panelu zabrał głos dr hab. Łukasz Tomasz Sroka, który przedstawił referat pt. *Zachować srebra rodowe. Zezwolenia na wywóz zabytków oraz instrumentów muzycznych za granicę jako źródło do historii Żydów po II wojnie światowej*. Ostatnie dwa wystąpienia były ściśle powiązane z kulturą materialną PRL, jednakże w różnych jej aspektach. Dr Józef Brynkus skupił się na wykorzystaniu źródła materialnego w badaniu mentalności społeczeństwa, natomiast dr Agnieszka Chłosta-Sikorska w swoim referacie pt. *Kiedyś pożądane dziś obśmiewane. Kultura materialna PRL* omówiła kulturę materialną w komunistycznej Polsce.

Zwieńczeniem obrad ostatniego dnia konferencji była dyskusja, w trakcie której dr Józef Brynkus podkreślił, iż źródła kultury materialnej mogą być również niezwykle istotnym elementem w badaniu mentalności społeczeństwa. Zakończenia trzech dni konferencji dokonał prof. Kazimierz Karolczak, który stwierdził, iż konferencja odniosła zamierzony cel, a organizatorzy kolejny raz spotkali się z żywym odzewem ze strony środowiska historycznego, zwłaszcza młodych badaczy. Spotkania w Maniowych z pewnością będą kontynuowane, wpisały się już w kalendarz

spotkań naukowych w Instytucie Historii. Podkreślił ponadto, iż właśnie takie cykliczne spotkania źródłoznawcze są wręcz obowiązkiem ludzi nauki, doskonalących swój warsztat badawczy, stanowiąc jednocześnie niezastąpioną platformę wymiany wiedzy i doświadczeń, ważną zwłaszcza dla młodych adeptów historii, dopiero stawiających pierwsze kroki w nauce.

Katarzyna Śleziak
(Żywiec)